

Programm „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“

Programm „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade ettevalmistamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“ (edaspidi *programm*) on koostatud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013“ ja sellest tuleneva Elukeskkonna arendamise rakenduskava alusel prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine“ meetme „Looduse mitmekesisuse säilitamine“ rakendamiseks.

Programmi koostamise alus on perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse seaduse (edaspidi *struktuuritoetuse seadus*) § 20 lõige 1.

1. Programmi nimetus

Programmi nimetus on „Kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks“.

2. Programmi eesmärk

2.1. Üldeesmärk

Programmi eesmärk on aidata kaasa ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodsa seisundi tagamisele ning kaitstavatel loodusobjektidel maastikuilme säilitamisele. Programm on eelduseks looduse mitmekesisuse säilitamise meetmete rakendamisel.

2.2. Alleesmärgid

2.2.1. Kaitsekorralduskavade koostamine

Kaitsekorralduskavade koostamise käigus koondatakse andmed kaitsealadel ja hoiualadel olemasolevate loodusväärtuste ning kaitstavate looduse üksikobjektide kohta, analüüsitakse neid ja tehakse ühtse metoodika alusel täiendavaid uuringuid ja inventuure. Alusandmete põhjal valmistatakse ette kaitsealade, hoiualade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitsekorralduskavad, milles on seatud kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed kaitse-eesmärgid, nende saavutamiseks vajalike tööde detailsed kirjeldused, määratud ohutegurid ja nende mõju ulatus, tööde ajakava ja maksumus. Lisaks korraldatakse kaitsekorra avalikustamine ja inimeste teavitamine ning kaitstavate loodusobjektidega seotud huvigruppide koolitus.

2.2.2. Liikide tegevuskavade koostamine

Liikide tegevuskavade koostamise käigus koondatakse andmed, mis on saadud liikide ja nende elupaikade inventeerimise käigus, analüüsitakse neid ning tehakse ühtse metoodika alusel täiendavaid uuringuid ja inventuure, sh liigi bioloogia, arvukuse ja levikuandmete täpsustamiseks. Koostatakse tegevuskavad liikide soodsa seisundi tagamiseks ning võõr- ja

probleemliikide ohjamiseks. Tegevuskavades määratakse liigi kaitse või ohjamise eesmärgid, ohustatud liikide soodsa seisundi tagamise tingimused, ohutegurid ja nende mõju ulatus, tööde ajakava ja maksumus. Koostatud tegevuskavad avaldatakse. Lisaks korraldatakse kõikide huvigruppide koolitust, et tõsta nende teadlikkust.

3. Mõisted ja lühendid

Tegevuskavades kasutatakse järgmisi lühendeid:

- 3.1 Elluviija – programmi elluviija;
- 3.2 RÜ – rakendusüksus;
- 3.3 RA – rakendusasutus;
- 3.4 Tegevuskavad – liikide kaitse ja ohjamise tegevuskavad.

4. Rakendusasutus ja rakendusüksus

4.1. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 19. aprilli 2007. a määruse nr 111 „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse andmist korraldavate asutuste määramine“ § 5 punktile 2 on rakendusasutus Keskkonnaministeerium (edaspidi *rakendusasutus*).

4.2. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 19. aprilli 2007. a määruse nr 111 „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse andmist korraldavate asutuste määramine“ § 6 punktile 1 on rakendusüksus sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi *rakendusüksus*).

5. Programmi elluviija

5.1. Toetuse saaja ja programmi elluviija on Keskkonnaamet (edaspidi *elluviija*). Keskkonnaamet on riiklike keskkonna- ja looduskaitse eesmärkide elluviija kõige otsemas mõttes. Keskkonnaametis täidab programmi elluviija ülesandeid looduskaitse osakond, kes juhib sisulist tööd looduskaitse eesmärkide saavutamise nimel Eesti regioonides. Selleks rakendatakse tööle programmijuhid, keda abistavad Keskkonnaameti teiste osakondade ja regioonide spetsialistid.

5.2. Elluviija õigused ja kohustused

Elluvijale kohalduvad kõik struktuuritoetuse seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides, sh käesolevas programmis sätestatud elluviija õigused ja kohustused.

6. Programmi vajalikkuse põhjendus

Programm on vajalik Euroopa Nõukogu direktiivis 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) ja Euroopa Nõukogu direktiivis 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitsest (edaspidi *linnudirektiiv*) sätestatud nõuete täitmiseks, mis on Eesti kui Euroopa Liidu liikmesriigi jaoks kohustuslikud. Nende direktiivide põhieesmärk on säilitada või vajaduse korral taastada ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodus seisund.

Loodusdirektiivi artikli 1 kohaselt peetakse elupaigatüübi seisundit soodsaks, kui:

- alad, mida elupaik hõlmab, on muutumatud või laienemas;
- elupaiga pikaajaliseks püsimiseks vajalik eriomane struktuur ja funktsioonid toimivad ning tõenäoliselt toimivad ka prognoosi ulatusse jäävas tulevikus;
- elupaiga jaoks tüüpiliste liikide seisund on soodus.

Liigi seisund loetakse soodsaks, kui:

- selle asurkonna arvukus näitab, et liik säilib kaugemas tulevikus oma looduslike elupaikade või kasvukohtade elujõulise koostisosana;
- liigi looduslik levila ei kahane;
- liigi asurkondade pikaajaliseks säilimiseks on praegu ja tõenäoliselt ka edaspidi olemas piisavalt suur elupaik.

2007. aastal esitasid liikmesriigid esmakordselt aruande loodusdirektiivi liikide ja elupaigatüüpide seisundi kohta. Selle aruande kohaselt on Eestis loodusdirektiivi 60 elupaigatüübist soodsas seisundis 23 elupaigatüüpi ja loodusdirektiivi 99 liigist 23 liiki. Ülejäänud elupaigatüüpide ja liikide seisund on kas ebapiisav, halb või on neid liike ja elupaigatüüpe nii vähe uuritud, et nende olukord on teadmata.

Euroopa Komisjon peab läbirääkimisi analoogilise aruandlussüsteemi väljatöötamiseks ka linnudirektiiviga kaitstud lindude kohta.

Peamiseks vahendiks liikide ja elupaikade soodsa seisundi saavutamiseks on nende kaitseks Natura 2000 alade moodustamine ja Natura 2000 alade kaitse korraldamine.

Eesti Natura 2000 alad valiti välja ja nende andmed esitati Euroopa Komisjonile 1. maiks 2004. Suur osa (maismaal 33%, meres 91%) Natura 2000 aladest asus väljaspool tollaegseid kaitsealasid. Aastatel 2004–2007 võeti need alad kaitse alla kui kaitsealad, hoiualad või püsielupaigad. Kaitsealadel ja püsielupaikades kehtivad piirangud on sätestatud kaitse-eeskirjadega, hoiualadel kehtivad piirangud on sätestatud „Looduskaitse seaduses“. Järgmine etapp ongi alade kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine ja ellu rakendamine nende alade ja liikide soodsa seisundi saavutamiseks.

Loodusdirektiivi artikli 6 lõike 1 alusel peavad liikmesriigid kehtestama loodusaladel vajalikud kaitsemeetmed, mis vajaduse korral võivad sisalduda alade jaoks eraldi kavandatud või teistesse arengukavadesse lülitatud korralduskavades, ja õiguslikud, haldus- või lepingulised meetmed, mis vastavad neil aladel esindatud ja direktiivi I lisas nimetatud looduslike elupaigatüüpide või II lisas nimetatud liikide ökoloogilistele nõudlustele.

Ajaline piirang kaitsemeetmete määramiseks ja rakendamiseks on sätestatud Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EC, mis jõustus 15.01.2008. Loodusdirektiivi artikli 4 lõike 4 ja artikli 6 lõike 1 kohaselt määravad liikmesriigid ühenduse tähtsusega aladena kinnitatud territooriumid lõplikeks Natura 2000 aladeks võimalikult kiiresti (mitte hiljem kui kuue aasta jooksul), kehtestades kaitseprioriteedid ja vajalikud kaitsemeetmed.

Täna on Eestis kinnitatud kaitsekorralduskavad 34 kaitsealale ja hoiualale, lisaks on kinnitatud kaitsekorralduskava 171 hoiuala poollooduslike koosluste hooldamiseks. Valminud on veel 28 kaitse- ja hoiuala, koostamisel 55 kaitse- ja hoiuala kaitsekorralduskavad. Liikide tegevuskavasid on koostatud 28. Need käsitlevad 43 liiki.

Programm on vajalik ka selleks, et vähendada Eesti ja teiste Euroopa regioonide looduskaitse korralduse erinevust ning suurendada tõhõivet regioonis.

7. Programmi seos alusdokumentidega

Programm on seotud „Elukeskkonna rakendamiskava“ prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine“ meetmetega „Looduse mitmekesisuse säilitamine“.

Valminud kaitsekorralduskavad ja tegevuskavad on aluseks meetme „Looduse mitmekesisuse säilitamine“ teistele rakenduskeemidele.

Programmi vajalikkuse tingib ka Keskkonnaministeeriumi arengukava aastateks 2010–2013 tegevusvaldkond 2 „Looduse, sealhulgas metsa ja kalavarude kaitse ning säästlik kasutamine“, mis käsitleb looduskaitse arengu pikaajalist kavandamist (p 2.1.2) ja looduskaitse tulemuslikkuse, sh bioloogiline ohutuse hindamist ja tagamist (p 2.1.4).

8. Toetatav tegevus

Toetatakse:

- uuringute ja inventuuride korraldamist;
- kaitse- ja hoiualade ning kaitstavate looduse üksikobjektide kaitsekorralduskavade koostamist;
- liikide tegevuskavade koostamist.

9. Abikõlblikud kulud

Abikõlblikud kulud on järgmised:

9.1 Programmi raames kõik kulud, mis on otseselt vajalikud punktis 8 nimetatud tegevuseks, põhjendatud ja mõistlikud ning kooskõlas Vabariigi Valitsuse 31. jaanuari 2007. a määruses nr 26 „Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse kulude abikõlblikkuse või mitteabikõlblikkuse määramise tingimused ja kord“ (edaspidi *abikõlblikkuse määrus*) sätestatud nõuetega;

9.2 Programmiga seotud personalikulud ja üldkulud vastavalt abikõlblikkuse määrase §-le 3;

9.3 Programmi juhtimisega seotud lähetuskulud vastavalt asutusesisesele korrale õigusaktidega kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade ulatuses;

9.4 Programmijuhile sõiduvahendi liisimise kulud, võttes arvesse abikõlblikkuse määrase §-s 13 kehtestatud tingimusi;

9.5 Kasutatud seadme ostmine abikõlblikkuse määrase §-s 10 sätestatud tingimustel;

9.6 Õigusnõustamise tasud, notaritasud, tehnilise või finantsekspertiisi, keskkonnamõju hindamise ja raamatupidamise kulud, kui need on otseselt seotud programmi teostamisega või on vajalikud selle ettevalmistamiseks või rakendamiseks.

10. Programmi abikõlblikkuse periood

Programmi abikõlblikkuse periood algab programmi kinnitamise päeval ning lõppeb hiljemalt 2015. aasta 31. augustil.

11. Programmi eelarve kroonides alleesmärkide ja aastate kaupa

Programmi kogumaksumus on 73 000 000 krooni, mis 100% ulatuses rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondi (ERF) toetusest.

Programmi indikatiivne eelarve kulukohtade kaupa					
Kulukoht	2009	2010	2011	2012	2013
Programmi juhtimisega seotud kulud (personali- ja üldkulu)	400 000	800 000	1 000 000	1 100 000	1 000 000
Tellitavad tööd – kaitsealade kaitsekorralduskavade koostamine (I alleesmärk)		6 900 000	12 300 000	16 400 000	23 700 000
Tellitavad tööd – liikide tegevuskavade koostamine (II alleesmärk)	100 000	2 100 000	3 900 000	4 100 000	4 000 000
KOKKU	500 000	9 800 000	16 900 000	21 600 000	24 200 000

Programmi detailse aastaeelarve ja tegevuskava kinnitab keskkonnaminister käskkirjaga iga aasta 5. jaanuariks.

2009. a detailne eelarve ja tegevuskava kinnitatakse 30 päeva jooksul programmi kinnitamisest.

12. Indikaatorid

12.1. Programmi seos elukeskkonna arendamise rakendamiskavas nimetatud indikaatoritega

Elukeskkonna rakenduskava prioriteetse suuna eesmärk on ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodsa seisundi tagamine.

12.2. Programmispetsiifilised indikaatorid

Programmispetsiifilised indikaatorid aitavad saavutada rakenduskavas nimetatud indikaatorite sihttaset.

I Alleesmärk	Kaitsekorralduskavade koostamine
Väljundindikaator	Koostatud on 600 kaitstava ala kaitsekorralduskavad, mis moodustab vähemalt 85% kaitsekorralduskavade koostamise vajadusest (1. juuli 2009. a seisuga).
Mõjuindikaator	Kaitsekorralduskavadega on hõlmatud 700 000 ha.

II Allee märk	Liikide tegevuskavade koostamine
Väljundindikaator	Koostatud on 44 tegevuskava.
Mõjuindikaator	Tegevuskavad hõlmavad 1200 leiukohta.

13. Toetuse väljamaksete tegemise tingimused ja kord

Toetuse välja maksmise kord on järgmine.

13.1. Toetus makstakse välja vastavalt struktuuritoetuse seaduse §-le 23, rahandusministri 1. märtsi 2007. a määrusele nr 15 "Perioodi 2007–2013 struktuuritoetuse väljamaksmise tingimused ja kord" (edaspidi *toetuse väljamaksmise määrus*) ning programmi kirjeldusele.

13.2. Elluviija võib taotleda väljamakse tegemist ettemaksena, vastavalt toetuse väljamaksmise määruse §-le 9¹.

13.3. Elluviija võib taotleda väljamakse teostamist liisinguandjale vastavalt toetuse väljamaksmise määruse §-le 7.

13.4. Elluviija võib taotleda väljamakse teostamist otse töövõtjale.

13.5. Elluviija esitab toetuse väljamakse taotluse RÜ-le kehtestatud vormil koos nõutavate lisadokumentidega.

13.6. RÜ kontrollib 30 kalendripäeva jooksul esitatud väljamakse taotluse ja sellele lisatud dokumentide nõuetele vastavust, kulude abikõlblikkust ning vastavust programmile. Puuduste esinemise korral määrab RÜ tähtaja nende kõrvaldamiseks. Menetlusaeg pikeneb aja võrra, mis kulub elluviijal puuduste kõrvaldamiseks.

13.7. Viimane väljamaksetaotlus esitatakse koos programmi lõpparuandega või pärast programmi lõpparuande esitamist. Viimane väljamakse tehakse pärast seda, kui RÜ on programmi lõpparuande heaks kiitnud.

13.8. RÜ võib teha toetuse maksmisest osalise või täieliku keeldumise otsuse juhul, kui:

13.8.1 Esitatud väljamakse taotlus või kuludokumendid ei vasta nõuetele;

13.8.2 Toetust taotletakse mitteabikõlblike kulude katteks;

13.8.3 Elluviija ei ole puudused määratud tähtjaks kõrvaldanud.

RÜ saadab nimetatud otsuse elluviijale kirjalikult 30 kalendripäeva jooksul toetuse väljamakse taotluse esitamise arvestes.

13.9. Elluviija peab esitama RÜ-le programmi korrigeeritud makseprognoosi aastate kaupa hiljemalt iga aasta 10. jaanuaril, 10. juunil ja 10. oktoobril juhul, kui esineb muudatusi võrreldes programmi punktiga 11. Esimese eelarveaasta väljamaksete prognoosi esitab elluviija 30 tööpäeva jooksul programmi kinnitamisest arvestes. Elluviija peab esitama toetuse väljamaksmise prognoosi iga kalendrikuu kohta hiljemalt sellele eelneva kalendrikuu 10. kuupäevaks.

14. Programmi muutmise tingimused

Aruandluse kord on järgmine.

14.1. Elluviija esitab toetuse kasutamise aruanded struktuuritoetuse seaduse § 24 lõike 4 alusel kehtestatud korra kohaselt.

14.2. Elluviija esitab Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonnaga eelnevalt kooskõlastatud programmi aastaaruande RÜ-le iga aasta 31. detsembri seisuga 10 tööpäeva jooksul nimetatud päevast arvates.

14.3. Elluviija esitab koos viimase väljamaksetaotlusega programmi lõpparuande, mis on Keskkonnaministeeriumi looduskaitseosakonnaga eelnevalt kooskõlastatud.

14.4. RÜ kontrollib esitatud aasta ja lõpparuande nõuetele vastavust, sisuliste ning rahaliste (sh abikõlblike kulude) andmete vastavust programmile. Puuduste esinemise korral määrab RÜ elluviijale tähtaja nende kõrvaldamiseks. Menetlusaeg pikeneb aja võrra, mis kulub elluviijal puuduste kõrvaldamiseks.